

Colofon

De Steltkluut

Uitgave van Natuurbeschermingsvereniging "De Steltkluut" verschijnt 4x per jaar. Overname is toegestaan, mits bronvermelding. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen.

Contributie 2014

De contributie bedraagt € 20,00.
Betalingen op rekeningnummer
Iban: NL81 RABO 0136605540EUR
Bic: RABONL2U
t.n.v.
Natuurbechermingsvereniging De Steltkluut

Adresgegevens:

Postbus 319, 4530 AH Terneuzen
www.steltkluut.nl
info@steltkluut.nl

Contactadressen Werkgroepen

Planologie

A. Paauwe
G.v.d. Nissestraat 48, 4543 AE Zaamslag

Vogels

A. Wieland
Liniestraat 13, 4561 ZS Hulst
0114-317026

Landschapsbeheer

B. de Maat
06-53559422

Planten

P. Maas
Rembrandtlaan 11, 4532 HP Terneuzen
0115-617004

Insecten

J. de Bakker
Past. Willemsstraat 5, 4586 AJ Lamswaarde
0114-690482

Jeugd

M. Spruyt
Notendijksepad 2, 4583 SZ Terhole
0114-314280
jeugdgroep@steltkluut.nl

Inhoud

Steltkluut

In de schijnwerper 2

VELT Ecologisch leven en tuinieren 3

Waarnemingen 4 - 5

Wasbeer en wasbeerhond 6 - 8

Boommarter een nieuwe soort ... 8 - 9

Planologie 10

(On)kruiden op je bord 11

Aardappels aan de bomen 12 - 13

Er wordt wat afgeteld 14 - 15

Agenda 16 - 17

t Stekkertje

Wat zijn seizoenen? 1

Babydieren top 3 en van spelen ... 2

Koekoek, koekoek, ... 3

Gemier 4 - 5

Versieren of ruzie maken? 6

Natuurspeeltuin "De Boomhut" 7

Bestuur:

A. Paauwe, voorzitter
voorzitter@steltkluut.nl
L. Calle, secretaris
secretaris@steltkluut.nl
W. Wisse, penningmeester
penningmeester@steltkluut.nl
Leden
K. Rijk,
R. Kregting,
P. Calle

Redactie: redactie@steltkluut.nl

Website: webmaster@steltkluut.nl
B. de Maat

Excursies: excursies@steltkluut.nl

Verenigingsruimte:

Walstraat 7, 4531 ED Terneuzen
0115-61 74 16
openingstijden: woensdag 10:30-17:00 uur
zaterdag 10:30-16:00 uur

ISSN 1875-1385

Uiterste inleverdatum voor de kopij: 01-08-2014

Ecologie is mijn ding

Foto: Stijn Maas

Op een zonovergoten middag in een achtertuin in Terneuzen, vlakbij de dijk. Peter Maas (Terneuzen, 1958) over zijn achtergrond: "Ik ben zoölogisch analist in de ecologische richting. Die opleiding bestaat nu niet meer. Maar ecologie is echt mijn ding: biologie in het kort. Ik was niet zo'n echte student. Ik heb bijvoorbeeld mijn Havo afgebroken toen ik een baantje kon krijgen bij de provincie Zuid-Holland als broedvogelcarteeder. Ik kon toen fulltime mijn hobby uitvoeren."

"Mijn vervangende dienstplicht heb ik gedaan bij Staatsbosbeheer in Goes. Achttien maanden in het Landbouwcentrum. Dat was een heel nieuwe ervaring voor me. Daarna een paar maanden vrijwilligerswerk bij Zeeuwse Landschap. En twee seizoenen planten inventariseren in Zeeuws-Vlaanderen voor de provincie Zeeland. Toen kwam Stichting Landschapsbeheer Zeeland. 22 Jaar. Ik ben eigenlijk meegegroeid met die organisatie. Op het laatst was ik hoofd Kennis en Communicatie. Dat was vooral een bureaubaan. Geen veldwerk meer."

"Ineens hoorde ik toen van de vacature van boswachter Zeeuws-Vlaanderen bij Staatsbosbeheer! Ik heb daar lang over nagedacht, en op het allerlaatste moment nog een brief gestuurd. Tijdens het sollicitatiegesprek werd al besloten dat ik het zou worden: de opvolger van de opvolger van Kees Riemsdag. Dé boswachter! Dat doe ik nu sinds een jaar of zes. Het bevalt goed. Ik ben als boswachter verantwoordelijk voor Voorlichting, Publiek en Recreatie. Veel mensen willen vaak iets met de terreinen van Staatsbosbeheer. Dat moet ik zien te regelen. Dan zoek ik steeds naar een evenwicht tussen de vraag en wat het gebied aankan. Voor ons is recreatief medegebruik erg belangrijk. Er is wel eens het verkeerde beeld van "terreinen met prikkel-

draad eromheen". Alsof we de mensen zouden willen buitenhouden. Terwijl dat bedoeld is om het vee binnen te houden! Ik zorg eigenlijk voor het contact tussen de buitenwereld en het beheer. Veel vergaderen, communicatie via de pc. Mijn toekomst? Ik zou graag wat meer Zeeuws-breed actief willen worden. Als boswachter Inventarisatie en Monitoring bijvoorbeeld."

"De Steltkluut ken ik al heel lang. Met mijn maatje Lucien ging ik vogels ontdekken. Wij hoorden toen van de Vogelwacht de Steltkluut. Geert Ottens was secretaris en heeft ons heel warm welkom geheten. En meegesleurd. Vanaf toen, 1972, waren we bij alles wat Steltkluut deed betrokken. We zijn de jeugdbeweging gestart. Die ik vertegenwoordigde in het bestuur. Dat heb ik zo'n tien jaar gedaan. Daarna ben ik een jaar of vijf voorzitter geweest. Als opvolger van George Sponselee. Kort na mij heeft Adri Paauwe dat overgenomen."

"Of ik nog adviseer voor de Steltkluut als vereniging heb? Ik zou me goed bezinnen op wat je nou wilt. Er is veel veranderd ten opzichte van zo'n twintig of dertig jaar geleden. Ook anderen hebben nu ecologen in dienst. Die kennis zit niet alleen meer bij de Steltkluut. En er is al veel geregeld. Kijk bijvoorbeeld naar de nieuwe zeeluis in Terneuzen. Daar zijn al stapels rapporten van. Moet de Steltkluut zich daar mee bemoeien? Maar wat dan wel? Dit is een keuze die je moet maken: waar besteden we als vereniging onze tijd aan; onze middelen zijn beperkt en dit noopt dus tot het werken met slimme speerpunten. Eigenlijk doet alleen de vogelwerkgroep het goed. De andere werkgroepen hebben het moeilijker. Terwijl bijvoorbeeld planologie ontzettend belangrijk is."

"Ik denk dat de vereniging moet proberen meer in het nieuws te komen. Dat is een aandachtspunt voor het bestuur. En meer communiceren met de leden. Bestuurlijke vernieuwing. In de laatste vergadering zag ik diverse nieuwe gezichten. Geweldig!"

"Ik zou ook eens kijken of het aanbod aan excursies vernieuwd kan worden. En uitgebreid. Misschien wel samen met andere clubs en mensen. Ga op zoek naar creativiteit. Geef die ruimte."

't Was inmiddels behoorlijk warm geworden in de achtertuin. Een zeebriesje had niet misstaan.

Rob Kregting

Een vreemde (ecologische) eend in de bijt ?

Foto: Moestuin- Jos Kroes

Vorig jaar op 28 september hield de Steltkluut z'n ledendag bij de Waterleiding-bossen op Sint Jansteen. Het was een gezellige, leerzame dag. In de tent stonden verschillende stands, waaronder die van Velt Zeeuws - Vlaanderen. Heel veel mensen kwamen toen informatie vragen, boeken bekijken of gewoon een praatje maken. Voor de meesten was het de eerste kennismaking met Velt.

De letters VELT staan voor Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren.

Deze vereniging is in de jaren 70 ontstaan in België. Dit jaar vieren we het 40-jarig bestaan. In Zeeuws- Vlaanderen zijn we vorig jaar juni met een afdeling gestart. In Vlaanderen en Nederland samen zijn er meer dan 13.000 leden en meer dan 100 lokale afdelingen en groepen. Tot voor kort waren veel Zeeuws-Vlamingen lid van een Belgische afdeling, maar nu is er ook hier een.

Al deze mensen kiezen bewust voor een gezond leven, op het ritme van de seizoenen en met respect voor de natuur. Dit kun je op verschillende manieren doen. Er zijn onder de Veltleden een heleboel fanatieke (moes) tuinders. Anderen houden zich meer bezig met duurzame energie of koken graag ecologisch (en lekker!)

Diverse mensen van diverse pluimage, maar allemaal willen ze dat mens en natuur in een goed evenwicht samen kunnen leven. Om elkaar hierbij te ondersteunen en ideeën uit te wisselen organiseren we allerlei activiteiten.

Dit jaar o.a. :

- * Basiscursus moestuinieren
- * Ruilmarkt van planten en stekjes
- * Kruidencursus
- * Oogstfeest
- * Jaarafsluiting met Proeverij.

De exacte data kun je vinden op de website: www.velt.be/zeeuwsvlaanderen

Ook kopen we gezamenlijk biologische knoflook en aardbeienplanten in en is er jaarlijks de mogelijkheid om samen biologische zaden in te kopen.

Als je lid wordt (30 euro per jaar) dan krijg je 6x per jaar het tijdschrift "de Seizoenen" thuis gestuurd. Hierin vind je allerlei informatie op ecologisch gebied. Ook publiceert Velt verschillende boeken zoals Ecologisch Tuinieren, een Ecologisch Kookboek en Lang leve de Oogst. De leden krijgen korting op de boeken. Plus als je ze via de afdeling bestelt bespaar je jezelf de verzendkosten en de afdeling verdient weer wat extra, wat weer ten goede komt aan de leden !

Heb jij ook respect voor de natuur, wil je ook mensen ontmoeten die elkaar inspireren, ideeën uitwisselen over tuinieren, gezond koken, fruit verwerken, kruiden kweken, wilgentenen vlechten enz. Of heb je zelf nog nieuwe ideeën?

Jos Kroes

Velt Zeeuws - Vlaanderen.
info: Lucile Kroes/ lucile@life.nl / 0114-374731

Waarnemingen 1-01 t/m 31-03-2014

Regio: Midden en Oost Zeeuws-Vlaanderen (Paulinaschor tot en met Saeftinghe).

Nieuwe meldingen: Nieuwe meldingen kunt u sturen naar bertusbvb@gmail.com. De voorkeur gaat uit naar registratie via www.waarneming.nl. Bij de waarnemingen vermelden: datum, aantal, leeftijd, geslacht, ter plaatse of overtrekkend en dergelijke. **Gebruikte afkortingen:** Diverse waarnemers = **Div.wrns**, Braakman-Noord **BN**, Braakman-Zuid **BZ**, Telpost Margarethapolder **TELM**, Telpost 't Hellegat **TELH**, Autriche Polder **AP**, Verdronken Land van Saeftinghe **VLVS**, Groot Eiland **GE**, Paulinaschor **PS**.

In onderstaand overzicht zijn alleen bijzondere waarnemingen van vogels vermeld. Vanaf juli 2013 worden de vogels op alfabetische volgorde gepresenteerd, dus niet meer op soortgroepen zoals voorheen.

Tussen 4-1 en 29-3 zijn er tot max 5 **Appelvinken** gezien bij St Jansteen (JH, HN, JvdK, PB, LB, HB, MK, YP, HH). Enkele meldingen van de **Barmsijs**; op 3-1 (5) bij Clinge (HH), op 12-1 (1) bij BN (PD), op 18-2 (5) bij Clinge (RvdS), op 9-3 (1) bij TELM (BvB), op 16-3 (1) bij St Jansteen (RS, JW, KL), op 16-1 (1) bij BN (MC) en op 26-3 (1) bij Canisvliet (FT). **Beflijsters** zijn op de volgende locaties waargenomen; op 28-3 (1) bij GE (HN), op 30-3 (1) bij Hengstdijk (HN, HM), op 30-3 (4) bij BN (LB, MK) en op 31-3 (1) bij BN (HC). 4 meldingen van **Bokjes**; op 12-1 (1) en op 6-2 (1) bij Koewacht (LP), op 17-2 (1) bij Canisvliet (PM) en op 20-3 (1) bij BN (LB). Overtrekkende **Boomleeuwerikken** zijn waargenomen op 2-3 (1) bij St Jansteen (TS,MS), op 3-3 (1) bij Heikant (LB), op 9-3 (1) bij TELM (BvB) en op 20-3 (2) bij TELM. 3 meldingen van de **Casarca**; op 26-2 (1) bij Axel (TdC), op 2-3 (1) en op 15-3 (1) bij VLVS (GR,HC). De **Cetti's Zanger** was weer te vinden op de bekende plekken. Van 18-1 tot 26-2 (1) in BN (GB, MC,

HC), van 28-2 tot 31-3 (1-2) bij GE (LB, HB, HN, AvdW), op 26-2 (1) bij Axel (RR), op 28-2 (1) bij Hoek (JK) en op 30-3 tot 31-3 (1) bij Terneuzen (PM,BvB). Bij AP is op 1-1 (1) **Geelpootmeeuw** waargenomen (PMei). De **Goudvink** is gezien op 7-3 (1) bij Nieuwemolen (LP) en op 12-3 (1) bij BN (PM).

In de periode 1-1 tot 1-2 zijn 1-3 **Grauwe Gorzen** gezien (MC, PD, TJ, AB, MD, TvH, PV, JK, CB, PB, RK, PW). De **Grote Barmsijs** zijn op 1-1 (1-4) gezien door (PD, TJ, AB, MD) een 2e waarneming was er op 25-3 (6) bij Axel (RvdS). Een **Halsbandparkiet** is gezien bij Koewacht op 31-3 (LP). De **Havik** lijkt zich definitief gevestigd te hebben in Zeeuws-Vlaanderen. Hij werd gezien op 4-1 en 9-3 (1) bij Clinge (HN,HB), op 12-1, 8-2, 25-2, 8-3, 30-3 (1) bij BN (PM,SP,ML,BvB,LB), op 29-1 (1) bij GE (LB), op 24-2 (1) bij Terneuzen (PM), op 12-3 (1) bij Axel (TdC) en op 30-3 (2) bij Vogelwaarde (AvdW). In de periode 4-1 tot 30-1 zijn bij BN tot maximaal 180 **IJslandse Grutto's** gezien (BvB, LB, GB, HC, AD). Enkele meldingen van de **Kleine Barmsijs**; op 8-1 (1) bij BZ (SP), op 3-2 (4) bij St Jansteen (ES, TK), en op 26-2 (5) en 6-3 (3) bij Clinge (IdH, HH). Van 4-1 tot 30-3 zijn 1-2 **Kleine Bonte Spechten** gezien bij St Jansteen (YP, AW, HN, LB, MK, PMei, TS, MS, JvdK, J aH, JoH). Bij Hulst was van 1-1 tot 19-1 langdurig een **Koereiger** aanwezig bij een groep schapen. Hij is door velen uitvoerig bekeken. 3 meldingen van overtrekkende **Kraanvogels**; op 14-2 (4) bij Hoek (PL), op 24-2 (1) bij Hulst (AW) en op 20-3 (3) bij VLVS (VA). **Kruisbekken** zijn gezien op diverse plaatsen, van 2-1 tot 16-3 max 11 bij Clinge (MK, HB), van 9-1 tot 6-3 max 11 bij Sr Jansteen (HN, LA, AS, HvdB, EM, TE, PB, LC, ES, TK, HB) en op 18-1 (1) bij BN (HC, AD, BvB). 1 melding van een **Kwartel** op 21-3 bij Kloosterzande (PL). De **Middelste Bonte Specht** heeft het 1e kwartaal goed van zich laten horen. Bij St Jansteen zijn er tussen 1-1 en 29-3 maximaal 4 waargenomen (div.wrns).

Bij Clinge werd een 2e territorium gevonden. Daar werd hij waargenomen op 22-2 (2) (HH, HN) en op 18-3 (1) (AW). Tussen 26-1 en 15-2 was een **Ooievaar** aanwezig bij Zaamslagveer (JvG, LB, MK, HH, BdM, HN). Overige waarnemingen; op 5-2 (10) bij Terneuzen (BV), op 8-2 (1) bij Hulst (RdH), op 11-2 (4) bij Philippine (HC), op 19-2 (1) bij VLVS (LB), op 23-2 (1) bij Terneuzen (HM), op 11-3 (3) bij Zuiddorpe (LB), op 20-3 (18) bij Hengstdijk en Zaamslag (AvdW, MvB) en op 30-3 (1) bij BN (LB, MK). 1 melding kwam binnen van een **Purperreiger** die op 30-3 bij BN werd gezien (LB, MK). Solitaire **Rode Wouwen** zijn gezien op de volgende plaatsen; op 2-1 bij PS (TvH), op 18-2 (1) bij VLVS (PC), op 30-3 (1) bij BN (MC) en als laatste bij Hulst (JM). **Roerdompen** zijn op meerdere plaatsen gezien; op 2-1 bij Terneuzen (AD,CH), tussen 5-1 en 2-2 max 2 bij GE (BvB, LB, MK, HB), op 2-2 (1) bij Axel (TdC), op 14-2 (1) bij Philippine (RR), op 15-2 (1) bij Hengstdijk (HC), op 16-2 (1) bij BN (JL), op 16-2 (1) bij Heikant (TA), op 5-3 (2) bij TELM (HM, BV, AD) en op 9-3 (1) bij Axel (CH,AD). 1 **Roodhalsfuut** was op 14-1 aanwezig bij Terneuzen (PM,ML). Op 28-2 en 1-3 was bij Zaamslagveer 1 zeldzame **Roodhalsgans** aanwezig (LB, HN, MV, MK). De **Ruigpootbuizerd** was dit voorjaar beduidend minder aanwezig dan vorig jaar. Van 2-1 tot 23-2 (1) bij VLVS (JE, MJ, SP, MvV, HC, RW, TA, PH, WF, LdW, JM, KvL, LB, BdM). Werd verder alleen gezien op 11-1 (1) bij TelH (MS) en op 19-1 (2) bij Hengstdijk (MS). Enkele waarnemingen van het **Smelleken**: op 2-1 (1) bij Nieuwe Molen (EM), op 9-1 (1) bij Emmadorp (JK), op 26-1 (1) bij TELM (BvB, HM), op 26-1 (1) bij VLVS (TA), op 2-2 (1) bij Axel (TdC), op 5-2 (1) bij Sluiskil (HN), op 2-3 (1) bij Kloosterzande (HB), op 8-3 (1) bij Ossensisse (HN), op 13-3 (2) bij Hulst (MD, PD). Een mooie groep **Sneeuwgorzen** (15-30) liet zich mooi bekijken tussen 1-1 en 23-2 bij Ossensisse. Ze zijn door velen gezien en gefotografeerd. De **Steltkluut** die vorig jaar al bij Ossensisse aanwezig was werd tussen 1-1 en 30-3 veelvuldig gezien. Er is nog 1 enkele melding op een andere

locatie nl: op 28-3 (2) in BN (HC). Een **Temmincks Starndloper** werd op 21-3 (1) waargenomen bij AP door LB. 2 meldingen van de **Topper**, op 16-2 (1) bij Ossensisse (HH), en op 28-3 en 29-3 (1) bij BN (HC). Slechts 2 meldingen van de **Velduil**. Op 9-1 (2) bij PS (PV, AB) en op 17-2 (1) bij VLVS (KvR). Een erg vroege **Visarend** werd op 5-3 (1) gezien bij TELM (MS), een 2e werd gezien op 31-3 (1) bij BZ (HC). Een **Witkopstaartmees** werd op 16-2 (1) gezien in Philippine (HC). Een **Zwarte Ibis** was op 5-1 aanwezig in VLVS (LB). De **Zwarte Specht** was weer aanwezig op de bekende plekken, in het Clingse Bos en bij St Jansteen in het waterwingebied (HB, PD, TJ, AB, MD, OK, MvK, ET, JHi, JHo, JHoo, JvdK, LB, JK, HN, MC, CB, PB, ES, TK).

Hieronder volgen de namen van de personen, van wie ik gegevens heb verwerkt. De afkortingen kunnen in de tekst verwerkt zijn.

L Aandeweg (LA), V Adriaens (VA), T Audenaert (TA), M Aernaut (MA), C Beeke (CB), P Beeke (PB), L Bekaert (LB), A Belfroid (AB), A Benschop (AB), M Berlijn (MBe), W d Block (WdB), G Boelens (GB), J Boot (JB), A Borhem (AB), H vd Brand (HvdB), B v Broekhoven (BvB), Bun (HB), M v Bunderen (MvB), L Calle (LC), P Calle (PC), T d Caluwe (TdC), M Capello (Mca), H Castelijns (HC), L Claessens (LC), R Cornelisse (RC), T Cuijpers (TC), A Delzenne (AD), P Dhaluin (PD), E Dieleman (ED), B Dijkstra (BD), M Doorn (MD), P Doorn (PD), T Erwich (TE), J Everaert (JE), D Eykemans (DE), T v Gestel (TvG), J Goedbloed (JG), J v Grimbergen (JvG), N Hamacher (NH), I d Hartog (IdH), P Heymans (PH), J Hijlkema (JHi), T v Heusden (TvH), P Heymans (PH), H Hiel (HH), C Hiensch (CH), J Hooymans (JHoo), T Jansen (TJ), G Jenniskens (GJ), M Jeurissen (MJ), R Joos (RJ), J vd Kamp (JvdK), M Kiefer (MK), I Kion (IK), J Kolijn (JK), A Kleibeuker (AK), M Klootwijk (MK), T Koppejan (TK), R Kraayeveld (RK), Mv Kreij (MvK), C Kuik (CK), O Kwak (OK), J Labeij (JL), K Leeftink (KL), P Leguit (PG) < M Lieman (ML), K v Lierde (KvL), S Lilipaly (SL), T Luiten (TL), P Maas (PM), B d Maat (BdM), P Meiningier (PMe), D Metsemaker (DM), B d Meulenaer (BdM), J v Mieghehem (JvM), E Minnaar (EM), H Molenaar (HM), J Morcus (JM), J Mussche (JM), H Nijskens (HN), L Persijn (LP), Y Pieters (YP), S Ploegaert (SP), J Poortvliet (JP), R Remmerts (RR), R Renjinse (RRe), G Rijnemans (GR), P Roelse (PR), J Rommens (JR), K v Rompaey (KvR), E Sanders (ES), J Scheijbeler, R vd Sijpt (RvdS), E Slagmulders (ES), TCJ Sluiter (TS), M Sluiter (MSI), M Sponselee (MS), R Sponselee (RS), A Strootman (AS), E Talens (ET), J Tetteroo (JT), H Tetteroo (HT), F Tombeur (FT), T vd Torre (TvdT), W Vergoossen (WV), J Verhees (JV), P Verhelst (PV), K Vliet Vlietland (KVV), R vd Vliet (RvdV), M v Voorst (MvV), B Vroegindewij (BV), L d Waele (LdW), J Walhout (JW), B Wetstijn (BW), A vd Wiel (AvdW), A Wieland (AW), R Windly (RW), P Wolf (PW).

Bert van Broekhoven

Foto: Rosse Grutto in zomerkleed, Bert van Broekhoven

Wasbeer + wasbeerhond in Saeftinghe

Hoewel wasbeer en wasbeerhond niet in ons land thuishoren, worden ze de laatste decennia incidenteel maar wel in toenemende mate waargenomen. Waarnemingen halen veelal de krant, net zoals die van bijvoorbeeld muntjak en stinkdier. Twee andere exoten die inmiddels volledig zijn ingeburgerd, de muskusrat en beverrat, halen de krant niet meer maar worden wel flink bestreden vanwege de risico's voor de waterkering. Zijn wasbeer en wasbeerhond nu extra "rovers" die een grote invloed gaan uitoefenen op de endemische fauna en flora? Heeft het zin om ze te bestrijden? De meningen hierover zijn verdeeld.

Tekening: wasbeer

Foto: wasbeerhond- Lucien Calle

Signalement

Hoewel beide soorten op elkaar lijken ze op geen enkele wijze aan elkaar verwant en bewonen verschillende werelddelen op het noordelijk halfrond. Beide soorten hebben een gezichtsmasker en een volle staart. Dat van de wasbeer heeft echter meer wit (witte snuit en witte wenkbrauwstrepen) rondom een zwarte band rond de ogen. De wasbeerhond heeft echter lange bakkebaarden aan weerszijden van de kop. De wasbeer heeft langere poten dan de wasbeerhond. Het voornaamste verschil vormt de staart. Deze is bij de wasbeerhond eenkleurig donker en bij de wasbeer zwart-witgeringd.

Wasbeer

Als eerste een "vergeten waarneming" van de wasbeer in het Verdrongen Land van Saeftinghe. In het voorjaar van 2005 zag Constant Van Dievoet, die daar toen enkele dagen bivakkeerde, in een van de vlieren naast de

schaapstal op De Noord een wasbeer een nest bouwen. Het dier bleef gedurende de dagen dat Constant er aanwezig was, in de buurt met nu en dan een uitstapje het schor in. Opmerkelijk is dat dit een waarneming betreft in buitendijks gelegen schorren op maar liefst 3,5 kilometer van de zeedijk, niet direct een plaats waar zo'n soort verwacht wordt. Ook de nestbouw is bijzonder. Bij latere bezoeken is het dier niet meer aangetroffen. Het blijft een raadsel hoe het dier zo diep in het boomloze Saeftinghe verzeild is geraakt.

Wasbeer in Saeftinghe

De wasbeer hoort thuis in Noord-Amerika. In 1934 werden voor de jacht twee paartjes losgelaten in de bossen van Hessen in Duitsland. Deze begonnen zich voort te planten. Elders uit gevangenschap ontsnapte en losgelaten dieren vulden de populatie aan. Overigens zijn er nog steeds mensen die denken met een wasbeer een gezellig huisdier binnen te halen, iets waarvan ze snel spijt krijgen. In de voormalige Sovjet Unie zette men na 1936 ten behoeve van de pelsdierfokkerij actief dieren uit. Nederland is bereikt vanuit Duitsland. De eerste wasbeer werd er al in 1910 nabij Breda gevangen. Momenteel lijkt de wasbeer zich definitief te hebben gevestigd in de oostelijke provincies en bij Amsterdam: er zijn reeds dieren met jongen waargenomen. Ook in Wallonië heeft de soort vaste voet veroverd. In Vlaanderen zijn ze mondjesmaat aanwezig. Overigens is het niet de eerste keer dat er een wasbeer in onze contreien is gesignaleerd. Bij Zaamslag werd enkele jaren geleden een exemplaar waargenomen in een boom (Bekker et al).

Het optimale biotoop bestaat uit waterrijke gebieden met oud loof- of gemengd bos, zoals in parklandschap. Ze gebruiken holle bomen en holen van andere zoogdiersoorten als vos, konijn en das. Ze kunnen zich in een stedelijke omgeving goed redden. Door hun nachtelijke levenswijze kunnen ze daar

jarenlang vertoeven zonder te worden opgemerkt.

Foto: Pootafdruk wasbeer- Saeftinghe Pootafdruk wasbeer- bron: veldgids diersporen

Verspreiding wasbeer- bron: Telmee.nl

Wasbeerhond

De eerste waarneming van de wasbeerhond in Saeftinghe op 29 mei 2011 haalde wel zij het wat vertraagd de publiciteit. Dit kwam doordat hij op Waarneming.nl werd geplaatst. Barbara de Coninck en Stefan Thiers waren die ochtend getuige van grote paniek onder de aanwezige broedvogels tureluurs, Kieviten en grutto's in het schor tegen de zeedijk enkele honderden meters westelijk van de Rijksdam. De veroorzaker van deze consternatie bevond zich duidelijk op de grond en gedacht werd aan een vos. Enkele minuten later kregen ze de veroorzaker van al dat kabaal in zicht; onmiskenbaar een wasbeerhond. Achtervolgd door de vogels

kwam hij uit de ondiepte aan de voet van de dijk, maakte halverwege een plas (of meer?), ging vervolgens de dijk op en verdween door het gaas over de dijk. Ter plaatse werden even later sporen aangetroffen evenals in een geul 450 meter dieper het schor in die zijn gefotografeerd en door enkele deskundigen later aan een wasbeerhond konden worden toegeschreven. In de maanden daarna zijn in de verre omgeving nog diverse malen sporen aangetroffen, het laatst op 25 augustus in de IJskelder (Huub Bun, Marc Jeurissen en Marc Buise). Het dier zelf is niet meer gezien. Een zichtwaarneming op 24 juli 2013 van 1 exemplaar op ongeveer dezelfde plek als 29 mei 2011 door Bernard Messiaen kon niet bevestigd worden. Op 12 mei 2014 werd in de Jos Nevegeul een spoor van hondachtige prenten waargenomen. De kwaliteit was van dusdanige aard dat niet met zekerheid kon worden uitgemaakt of het wederom een wasbeerhond betrof dan wel een hond.

Pootafdruk wasbeerhond- bron: veldgids diersporen

Verspreiding wasbeerhond - bron: Telmee.nl

Wasbeerhonden leven vooral in vochtige loofbossen en gemengde bossen met een dichte ondergroei nabij rivierdalen en meren, maar mijden grazige vlakten, landbouwgebieden en buitenwijken niet. Ze gebruiken vaak holen van vos of das, maar maken ook zelf holen onder boomstammen, in dichte bosjes of tussen rotsen. In vochtige terreinen maken ze ook wel nesten in het riet. Ze kunnen klimmen en zeer goed zwemmen. Evenals de wasbeer is de wasbeerhond een nachtdier.

Toekomst

Recente onderzoeken doen vermoeden dat deze twee soorten slechts lokaal schade zullen aanrichten (bijv. in het geval van kwetsbare

broedvogelkolonies). Beide staan in Bijlage 1 van de Regeling beheer en schadebestrijding dieren, een uitwerking van de Fauna-en Florawet. Gedeputeerde staten mogen deze dieren laten bestrijden, ongeacht de mening van de terreineigenaar. Dat de opmars ondanks dat niet te stuiten is, is welhaast zeker. Door de voortdurende immigratie vanuit Duitsland is uitroeiing een utopie.

Literatuur

S. Broekhuizen et al. (red.) 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Utrecht.
 J.P. Bekker et al. (red.) 2010. Zoogdieren in Zeeland; Fauna Zeelandica Deel 6.
 J. Mulder, 2013. De wasbeerhond heeft vaste voet in Nederland. Zoogdier 24(4): 1-3.
 J. Mulder, 2012. A review of the ecology of the raccoon dog (Nyctereutes procyonoides) in Europe. Lutra 55(2): 101-127.
 A. Hazekamp, 2013. Bestrijden wasberen dweilen met de kraan open? Zoogdier 24(1): 22-24.
 J. Thissen, 2012. Exoten, een vloek of een zegen? Zoogdier 23(4): 4-6.
 S. van Doorselaer, 2011. Zeldzame wasbeerhond gespot in Het Verdrongen Land van Saeftinghe. PZC 2-9-2011.
 A. van Diepenbeek, 1999. Veldgids diersporen. KNNV Veldgids 12, Utrecht.
 R. Lange et al., 1994. Zoogdieren van West-Europa. KNNV Veldgids 8, Utrecht.
 A.J. Mitchel-Jones et al. (Ed.), 1999. The Atlas of European Mammals, London.

Marc Buise

Boommarter een nieuwe soort in Zeeuws-Vlaanderen

Op 27 april reden Rinse van der Vliet, Erik Verlind en Rob Berkelder vanuit den Haag naar de trektelpost in Breskens. Zodra ze 's morgensvroeg de Westerscheldetunnel uitkwamen zagen ze een doodgereden marter. Bij nader onderzoek bleek het om een Boommarter te gaan. Het dier bleek een halsbandzender om te hebben.

Foto: Gezenderde dode Boommarter, Rinse van der Vliet

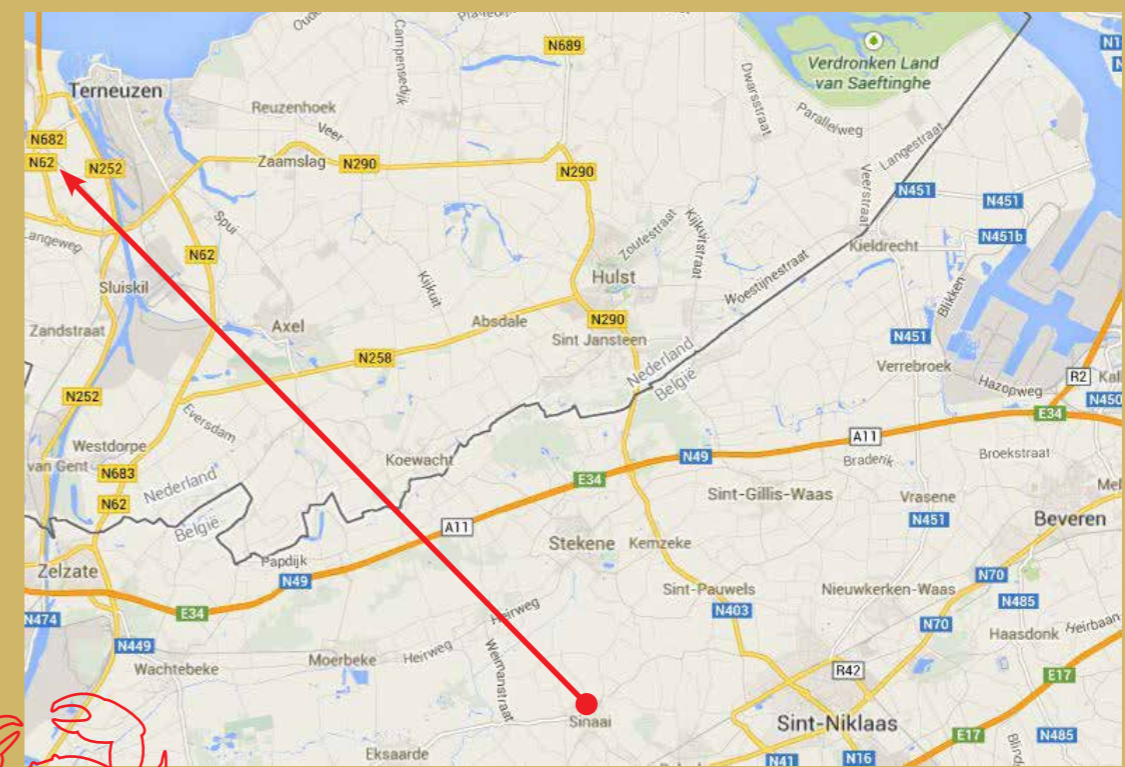
Foto: Boommarter nog in leven bij een cameraval

De Boommarter was door vervolging en biotoopvernietiging door de mens een zeer zeldzame soort in Nederland. De Boommarter is van oorsprong een echte bosbewoner. Grote bossen (naald-, loof en gemengd) vormen een typisch biotoop. Ook gebieden met diverse kleine bossen die verbonden zijn met elkaar door beplantingen vormen een geschikt

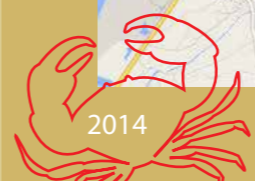
leefgebied. Een goed ontwikkelde gelaagdheid (struik en boomvegetatie), soortenvariatie en een ruime aanwezigheid van dood hout zijn belangrijk. Het voedsel is veelzijdig en bestaat uit knaagdieren, konijnen vogels en vruchten. Boomholtes zijn van essentieel belang. Zowel als dagverblijf gedurende het hele jaar en als nestboom. Vrouwtjes hebben een territorium van circa 250 ha, voor mannetjes is dit het dubbele. Jonge dieren worden een tijd in het territorium geduld, daarna worden ze uit het territorium gejaagd. Boommarters zijn geslachtsrijp na 2 of 3 jaar. Als ze op zoek gaan naar een eigen territorium maken ze soms lange zwerftochten en vallen er veel verkeerslactoffers. Verkeer is de belangrijkste doodsoorzaak. Toch is de Boommarter bezig aan een opmars c.q. herstel. In Nederland doet de soort het goed dankzij het meer natuurvriendelijk bosbeheer en de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) waardoor leefgebieden met elkaar verbonden zijn. In Vlaanderen is het voorkomen fragmentarisch. Een kleine geïsoleerde populatie komt voor in het Vlaamse Sinaai. Dit is voor Zeeuws-Vlaanderen de dichtstbijzijnde populatie, gelegen op circa 10 kilometer van de grens. We hadden deze soort al op ons verwachtingslijstje staan. Met cameravallen hebben we ze enige jaren geleden proberen vast te leggen in bosjes in de grensstreek in Zeeuws-Vlaanderen. Ook zijn met boomcamera's potentiële nestholtes onderzocht. Tot op heden zonder resultaat. We waren dus erg verbaasd over deze melding. Op de betreffende locatie zijn

overigens al diverse doodgereden Bunzingen aangetroffen. Het is voor marterachtigen een gevaarlijk punt. Omdat het dier een halsbandzender had is er interessante informatie verzameld. Het betreft een boommarter uit de populatie van Sinaai (genaamd Alain, geboren in 2013). Hier hadden in 2013 drie vrouwtjes een nest jongen, waarvan een aantal van zenders werd voorzien. Gezenderde Boommarters kunnen met een antenne opgespoord worden. Zo kan waardevolle informatie verzameld worden over het biotoopgebruik. Dit kan dan weer leiden tot een betere bescherming en inrichting van het leefgebied. Tot eind maart is Alain in het geboortegebied bij Sinaai waargenomen. Daarna was hij spoorloos. In het geboortegebied was het dagverblijfplaats bijna altijd een sparrenboom of een met klimop begroeide boom. Regelmatig heeft hij de Stekense Vaart overgezwommen. De onderzoekers van het INBO (instituut voor natuur en bosonderzoek) zijn verrast dat Alain het Kanaal van Gent naar Terneuzen overgestoken is (zwemmend of via een brug). Boommarters gaan niet graag over lange bruggen. Het is mogelijk dat er meerdere Boommarters in onze regio verblijven. We zullen de aankomende tijd nog eens proberen met cameravallen een levende Boommarter waar te nemen. Met dank aan Rinse van der Vliet en Koen Van Den Berge voor het verstrekken van informatie.

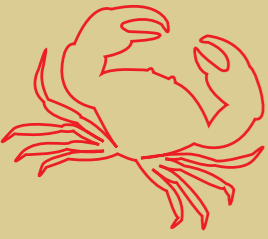
Alex Wieland

Pijl onderin geboortegebied van Alain, pijl bovenin vindplaats dode Alain

2014

Uit de planologiewerkgroep Maaibeleid Waterschap Scheldestromen, mag het ietsje minder zijn ?

Foto: Breed gemaaide wegberm- Lucien Calle

Een elk voorjaar een terugkerende ergernis voor natuurliefhebbers; het overdreven maaien van de wegbermen. Het Waterschap beheert in Zeeland ruim 3900 km. wegen; dat is ruim 7800 km. wegberm van gemiddeld 2 meter breed. Dat geeft een oppervlakte van 1560 hectare. De maaibreedte met 10 cm verkleinen geeft al een winst van 78 hectare ruige berm. Niet alleen de chauffeurs van de klepelmaaiers, maar plaatselijk ook particulieren zijn actief om van de wegbermen een strak gazon te maken. Vaak onwetend dat ze daarmee het biotoop van vele insecten, wilde planten, vogels en dieren geheel of gedeeltelijk vernielen. Ja, het staat veel netter, maar daar hebben de vlinders, bijen, wilde planten enz., die het momenteel toch al moeilijk genoeg hebben, niets aan.

In een poging het tij te keren hebben Steltkluut met de Bijen-vereniging Hulst e.o. een gesprek gehad met het Waterschap Scheldestromen, ook't Duumpje heeft een gelijkaardig gesprek gehad met het Waterschap. Het Waterschap begrijpt onze bezwaren en geeft aan dat er nog verbeteringen nodig zijn. Het is een kwestie van tijd. Volgens het Waterschap is er de laatste 3 jaar al vooruitgang geboekt en keurt ze overdreven maai-ijver af. Al is niet altijd zeker dat in opdracht van het waterschap meer gemaaid is dan voorgeschreven. Afsproken is dat de regels beter zullen

worden gehandhaafd. Dat wil zeggen dat de chauffeurs goed voorgelicht blijven worden over de voorgeschreven maaibreedte. Tevens werd duidelijk dat de 2 meter maaibreedte gemeten dient te worden vanaf het asfalt en niet van af de buitenkant van de eventueel aanwezige doorgroeistenen.

Het waterschap staat positief over proefbermen in samenwerking met ZLTO, de bijenvereniging en eventueel De Steltkluut, hoe die er uit moeten zien moet nog verder uitgewerkt worden, daarover zijn wel vervolg afspraken gemaakt.

We zijn benieuwd naar de resultaten. Eventuele klachten/opmerkingen over het maaibeleid kunt u doorgeven aan Anne-Marie de Kok van het Waterschap (088-2461508).

Geplande kippenstal Heikant afgewezen

De bouwplannen voor een kippenstal net over de grens vlakbij het natuurgebied de Wildelands bij aan de Hellestraat te Heikant, staat al vanaf eind 2012 op de agenda van de planologie werkgroep. Via de gemeente Hulst hebben we bezwaren ingediend (te dicht bij dit gevoelige natuurgebied). Na de eerste aanvraag om een vergunning is nu ook de tweede aanvraag door de gemeente Stekene geweigerd. Hopelijk is deze bedreiging nu voorgoed van de baan.

(On) kruiden op je bord

Foto: Paardebloemsap en kappertjes - Cathy Maas

De moestuinierder hoef ik niet uit te leggen dat alles uit eigen tuin beter smaakt. Aardbeien die daadwerkelijk naar aardbeien smaken in plaats van flauwe waterbommetjes. Knapperige sla, geurende tomaten..... Je vraagt je echt af wat je in de winkel koopt; heeft het nog wel voedingswaarde en waar is de smaak gebleven? Niet voor niets worden er zoveel smaakmakers verkocht, zoals dressings en sauzen, kant- en klaar pakjes om tot allerlei gerechten te komen. De puurheid wordt vervangen door geur-, kleur- en smaakstoffen, zout en suiker.

Het is vrij veel werk om alles uit eigen tuin te telen en niet iedereen heeft een (grote) tuin. Gelukkig zijn er heel veel (on)kruiden heerlijk om te eten en te drinken. Het zal voor veel mensen wel even wennen zijn aan de volle smaak, waar ook bitter een belangrijke rol speelt. Natuurlijk moet je wel een paar regeltjes in acht houden:

- pluk liever niet langs wegen, bij industriegebieden, langs akkers, etc.;
- houd rekening met loslopende dieren, denk aan hondenplas of vossenlintworm;
- pluk niet zomaar alles weg, maar laat de natuur zich ook herstellen en neem niet meer dan je direct gaat gebruiken;
- blijf af van beschermde planten;
- vraag toestemming aan de eigenaar van de grond;
- zorg voor voldoende plantenkennis, bij twijfel: niet plukken.

En dan kan het grote smaakavontuur beginnen. Je wordt er ook veel creatiever van in de keuken en de wandeling die vaak nodig is om de lekkernijen te vergaren is ook goed voor lichaam en geest.

Iedereen kent wel paardebloem, kleeftkruid, zevenblad en brandnetel. Ze groeien bijna overal, zijn heel gezond en lekker. De, liefst jonge, blaadjes kunnen allemaal in de sla, al moet je de brandnetels wel even blancheren. Je kunt het ook allemaal in soep, saus, stampot, omelet, quiche, groenteschotel, pesto (etc.) verwerken.

Voor wie het blad van de paardebloem wat te bitter vindt; je kan de hele pol begraven en hetgeen daarna opkomt, oogsten. Het wordt ook wel molsla genoemd, omdat het eerst onder de grond is geweest, zoals een mol. De smaak is veel zachter, zoals van sla.

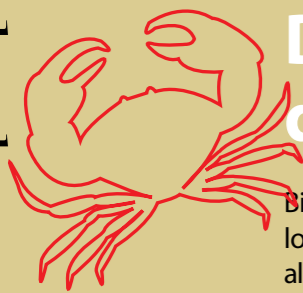
Van de bloemen kun je heerlijke sap of gelei maken door de gele lintbloemen op te koken, te zeven en naar smaak (gelei) suiker toe te voegen. Als je de knoppen een paar uurtjes in zout laat staan, schoonspoelt en op azijn zet, krijg je heerlijke kappertjes.

Vroeger werd van gedroogde, gemalen en geroosterde paardebloemwortels en kleeftkruidzaadjes surrogaatkoffie gezet. Als je laagjes kleeftkruid en suiker afwisselt in een potje en dat een dag laat staan, krijg je een heerlijke siroop. Gedroogd zevenblad kun je gebruiken als vervanger van peterselie, bijvoorbeeld gestrooid op de worteltjes. Brandnetelthee is te koop in de winkel, maar kan je beter zelf maken door jonge blaadjes te laten drogen.

Vanaf nu zie je sommige onkruiden misschien als lekkere, gezonde en goedkope maaltijd in plaats van als vervelende plaag.

Cathy Maas

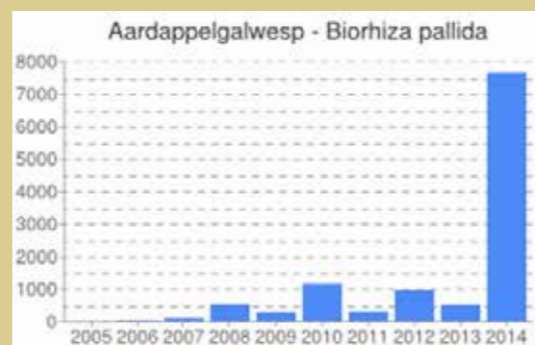

De aardappels groeien dit jaar aan de bomen

Bizar. Moeilijk te bevatten, ingenieus en onge-lofelijk. Zomaar wat kreten die te horen zijn als mensen geconfronteerd worden met gallen. Wie zich verdiept in deze merkwaardige ver-groeiingen van planten, valt van de ene ver-bazing in de andere. Zowel wat betreft de vaak vreemde verschijningsvormen, als het proces dat eraan ten grondslag ligt. Allerlei vernuftige trucs als genetische manipulatie, inspuiten van hormonencocktails en groei-stoffen worden ingezet. Een heel legioen van schimmels, bacteriën, virussen, aaltjes, insecten en mijten gebruikt dit soort middelen om zichzelf ten koste van de waardplant voort te kunnen planten. Daar kunnen wij mensen nog wel wat van leren...

Vreemde eikeltjes...

We waren dit voorjaar met de knotploeg aan het werk in het bos van Sint Jansteen. In de verte zagen we een boom met appelachtige vruchten. Eerst drong het nog niet eens goed door. Niemand die opmerkte dat er iets niet klopte. Langzaam dichterbij komend leek er toch iets vreemds aan de hand. Het was helemaal niet het goede seizoen voor appels of andere vruchten. Maar wat nog gekker was, de boom bleek een eik te zijn. Die draagt normaal gesproken alleen eikeltjes. Dichterbij gekomen bleek het om de aardappelgal te gaan. Gallen zijn abnormale ver-groeiingen op planten, die onder invloed van andere organismen zijn ontstaan. Die vergroeiingen kunnen allerlei vormen hebben, variërend van groepjes fors uitgroeïende haren, allerlei gezwellen en zelfs heksenbezems. Bij de gal die we hier zagen, is de veroorzaker een wesp. De naam aardappelgal is goed gekozen. Want die vreemde "vruchten" bleken fors van formaat, met een beetje goede wil zouden het zo aardappels kunnen zijn! En er was nog iets dat opvallend was. Deze galsoort is wel vaker te zien in eiken. Meestal gaat het dan om enkele gallen per boom. Maar deze eik hing helemaal afgeladen. Een voorzichtige schatting kwam uit op 750 exemplaren! De dagen daarna stuurden diverse mensen foto's door van deze soort. Op Waarneming.nl blijkt dat er nu in heel Nederland veel meldingen gedaan worden van deze bijzondere gal. Kennelijk hangen er dit jaar overal veel "aardappels" in de eiken.

Aantal gemelde Aardappelgallen in Nederland, bron Waarneming.nl

Ecosysteem

Hoe fors deze gallen ook zijn, de veroorzaker ervan is een piepkleine wesp, slechts enkele millimeters groot. De ontwikkeling van de diverse galsoorten is intrigerend. Als de vrouwtjes van bv. galwespen eitjes gaan leggen, scheiden ze daarbij een galproduce-rende stof af. De boom reageert daarop door zelf een nieuwe groeivorm aan te maken. Sommige gallen zijn eenvoudig van structuur. Andere soorten zijn buitengewoon complex. Er zijn allerlei soorten weefsels die allemaal hun functie hebben. De buitenwand is meestal hard en bevat chemische afweerstoffen tegen bacteriën en schimmels. De binnenwand bestaat uit zeer voedzame cellen, met de hoogste kwaliteit aan eiwitten. Kortom, een perfecte leefomgeving voor de larven. Onze aardappelgal verandert in de loop van het jaar van uiterlijk. Waren ze in het voorjaar fruitig rood-geel, in de loop van de zomer kleuren ze bruin en zijn ze minder opvallend. Als de bewoners volwassen zijn en uit de gallen gekropen zijn, zijn deze doorboord met gaatjes. In het najaar begint de gal te verschrompelen en te rotten, maar de galkamers zijn kennelijk veel sterker en die blijven vaak nog de hele winter zichtbaar.

Er zijn heel veel galvormende soorten. Alleen van de zomereik in Nederland zijn al ruim 80 soorten bekend. Iedere gal is eigenlijk een compleet ecosysteem op zich, want er leven meestal veel meer soorten in dan alleen de veroorzakers. Er zijn ook soorten die afhankelijk zijn van deze merkwaardige groeisels, maar die de gallen zelf niet teweegbrengen, ze worden inquilinen genoemd. Medebewoners dus die vaak vreedzaam naast de veroorzakers leven. Daarnaast zijn er ook pa-

rasieten, die bijna altijd tot de bronswespen behoren. En deze worden op hun beurt ook weer geparasiteerd, door zogenaamde hyperparasieten. Er zijn zelfs gallen waarbinnen hele schimmelcultures gehouden worden en waarvan de dierlijke bewoners profiteren! Ook in een klein galletje van nog geen centimeter doorsnede kan een zeer complexe leefgemeenschap aanwezig zijn.

Uitkweken

Zoiets kan je ook proefondervindelijk vaststellen, door de gallen uit te kweken. Neem daarvoor een paar takken met gallen en zet die in een pot met water, zodat de takken blijven leven. Doe om de gallen een heel fijne vitragestof zodanig dat de insecten die uit de gal komen, niet kunnen wegvliegen. Er kunnen dan wel 20 verschillende soorten insecten uit kruipen!

Als je een beetje gewend bent geraakt om te kijken naar deze vreemde groeisels, zie je ineens op allerlei planten diverse soorten gallen. Voor wie zich wat verder wil verdiepen in de wonderlijke wereld van de gallen is er het Gallenboek van Docters van Leeuwen (uitgave KNNV) en zijn er informatieve websites, oa. <http://www.plantengallen.com>. Maar ook op <http://www.bladmineerders.nl> vind je een grote hoeveelheid foto's per plantengeslacht.

De eik hing afgeladen met gallen

Voorjaarsbeeld van de aardappelgal

2014

In het najaar ziet de aardappelgal er heel anders uit

Truffelgal op wortels van zomereik

Dezelfde gal, maar nu open gesneden, waarbij de galkamers zichtbaar zijn

Lucien Calle

Er wordt wat af geteld

Foto: Margarethapolder - Bert van Broekhoven

Sinds een aantal jaren doe ik mee aan vogeltellingen voor diverse doeleinden en organisaties.

Enkele voorbeelden daarvan zijn: midwintertelling, trektellen, tuinvogeltelling, BMP, MUS, Atlasting, weidevogeltelling, stadsvogeltelling, slaapplaatstelling en laagwatertelling in Saeftinghe.

Vogelaars hoeven zich het jaar rond niet te vervelen. Soms gaan ze zo vaak op pad dat de wederhelft daar wat moeite mee begint te krijgen. Het is dus een kwestie van plannen en goede afspraken maken met elkaar. Dan blijft het leuk voor iedereen. Hieronder zal ik kort enkele tellingen toelichten die ik zelf heb gedaan en/of nog doe.

Laagwatertelling Saeftinghe

Deze tellingen worden maandelijks in de maanden buiten het broedseizoen gedaan, van juli tot en met maart en gaan bijna altijd door, in 2015 al 25 jaar! De drijvende kracht hierachter is Henk Castelijns. De tellers komen samen bij het bezoekerscentrum van Saeftinghe. De club wordt daar opgesplitst in drie groepen die elk één derde van het gebied gaat tellen volgens een vaste route. Een vierde groep telt een aantal plaatsen vanaf de dijk. Omdat ik gestart ben met de tellingen op de trektelpost Margarethapolder komt het er niet meer van om ook hieraan regelmatig

mee te doen. Eigenlijk best jammer want het is altijd leuk en gezellig. Het is fysiek best zwaar in het gebied, dus een goede conditie is een vereiste; een aanrader voor de avonturiers. In Saeftinghe zag ik enkele jaren geleden voor het eerst Zeearenden en Woestijntapuit.

Trektellingen telpost Margarethapolder

Op de telpost tel ik sinds 2008 samen met enkele anderen alle langstreckende vogels. De resultaten worden achteraf geregistreerd op www.trektellen.nl. Elke zondag, met uitzondering van de maanden juni, juli, december en januari tellen we vanaf zonsopgang tot twee à drie uur daarna. Vooral in de maand mei betekent dit vroeg uit de veren. De piekdagen vallen meestal in de maanden maart, april, september en oktober. De ingevoerde gegevens zijn openbaar. Op de telpost hebben we al meer dan 220 verschillende soorten vogels gezien. De mooiste dag was voor mij 19 oktober 2013: een dag met 30.000 langstreckende vogels; hele wolken kwamen er toen voorbij. Het waren vooral Vinken, Spreeuwen, Veldleeuweriken, Rietgorzen en Aalscholvers.

Midwintertelling

De midwintertelling wordt jaarlijks halverwege januari gedaan. Die telling wordt simultaan in heel Nederland in hetzelfde weekend uit-

gevoerd om inzicht te krijgen in de aantallen watervogels die in de winter in Nederland verblijven. Dit doe ik sinds enkele jaren samen met Henk Castelijns in het gebied in en rond de Braakman. Het levert iedere keer weer een leuke soortenlijst op. De gegevens worden aangeleverd aan Sovon.

Tuinvogeltelling van de Vogelbescherming

De vogelbescherming organiseert sinds enkele jaren jaarlijks rond half januari de landelijke tuinvogeltelling. Het vraagt weinig tijd en het is laagdrempelig; iedereen kan er aan mee doen. Via de site van de Vogelbescherming worden veel tips gegeven en is veel informatie over de te verwachten soorten te vinden. Ik doe altijd mee.

BMP-tellingen

BMP staat voor Broedvogel Monitoring Project. Een jaar of vijf geleden heb ik samen met enkele anderen de BMP voor de Margarethapolder opgestart. Vier jaar geleden ben ik gestart met de BMP-tellingen voor het gebied met de naam 'Gat van Pinte', dat is rond het achterste deel van de Otheense Kreek nabij de Groeneweg. BMP-tellingen zijn intensief, je moet minstens acht keer op route in de periode van begin maart tot eind juni om alle in het gebied voorkomende broedvogels te inventariseren. Leuk om te doen, maar je moet geen moeite hebben met vroeg opstaan. Deze tellingen krijgen pas echt betekenis als ze meerdere jaren achter elkaar gedaan worden. Trends worden dan namelijk zichtbaar gemaakt. De gegevens worden online ingevoerd via een programma van Sovon en zijn niet openbaar.

MUS-tellingen

Dit jaar ben ik gestart met de zogenaamde MUS-tellingen in het gebied met postcode 4535. Nee, het betreft hier niet het tellen van mussen. MUS is de afkorting voor Meetnet Urbane Soorten. Daarmee wordt bedoeld: alle broedvogels die in stedelijk gebied broeden. Deze telling bestaat uit drie rondes waarbij op twaalf punten in het gebied vijf minuten lang alle vogels worden genoteerd die worden gehoord of gezien. De eerste

telling is in de ochtend in de periode 1 tot 30 april, de tweede telling is een ochtendtelling tussen 15 mei en 15 juni en de derde telling is een avondtelling tussen 15 mei en 15 juli. Het vergt dus eigenlijk betrekkelijk weinig tijd. Kennis van de stedelijke vogels en hun geluid is wel nodig om de tellingen goed te kunnen uitvoeren.

Atlasingen

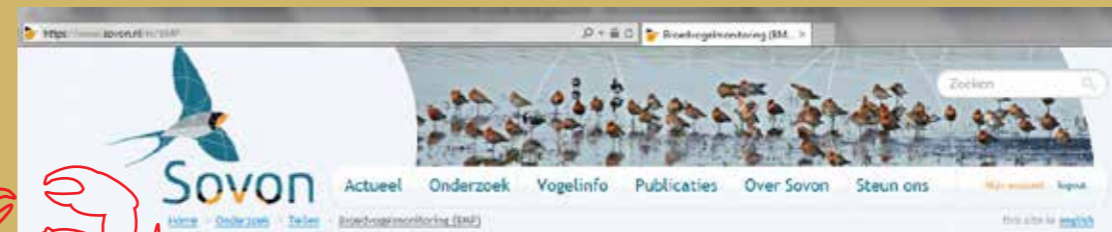
Momenteel loopt er een project om alle broedvogels van heel Nederland te inventariseren. Een groot project met heel veel betrokken vrijwilligers. De doorlooptijd van dit project is drie jaar. Het doel is om na de tellingen de gigantische berg gegevens te verwerken tot een nieuwe vogelatlas van Nederland. Het zijn vooral leden van de diverse regionale vogelwerkgroepen die hier aan deelnemen. Ook de Steltkluit doet mee. Zelf doe ik het atlasblok in en rond Terneuzen samen met Bram Vroegindewij. Ook dit is een hele klus waar je veel voor op pad moet. De tellingen zijn in twee blokken op te splitsen. Het eerste blok betreft de wintervogels waarbij alle voorkomende soorten worden geregistreerd en het aantal voor een bepaald gebied wordt geschat. Het tweede blok betreft de broedvogels waarbij het aantal territoria van elke waargenomen soort wordt bepaald. Dit is een zeer intensieve telling waarbij je in staat moet zijn alle soorten op uiterlijk en geluid te herkennen.

Tellingen doen iets voor jou?

Mocht je na het lezen over deze tellingen denken dat het je leuk lijkt om te doen, dan kan je je aanmelden bij de vogelwerkgroep van de Steltkluit of zelf eens kijken op de websites van Sovon (www.sovon.nl) of van de Vogelbescherming (www.vogelbescherming.nl).

Mijn advies: Zoek contact met een ervaren vogelaar en ga samen met hem of haar enkele keren op pad. Je leert dan op korte tijd veel bij en kunt dan vrij snel zelfstandig aan de slag.

Bert van Broekoven (bertusvbv@gmail.com)

Excursies, wandelingen, fietstochten

juni	<p>Zaterdag 28 juni: excursie Waterwingebied Tijd: 14.00 uur Plaats: start bij het infobord aan het einde van de Heerstraat in St. Jansteen Contact: Fonny Roels, fonnyroelsATzeelandnet.nl Deelname voor donateurs van Het Zeeuwse Landschap en hun huisgenoten is gratis. Niet-donateurs betalen € 3,- pp, kinderen tot 16 jaar € 1,50.</p>	Zeeuwse Landschap
	<p>Zaterdag 28 en zondag 29 juni: nachtdierenkamp Tijd: zaterdag 19.00 uur tot zondag 12.00 uur Plaats: Canisvliet, Westdorpe Contact: Hanneke Smulders, hsATkpnmail.nl Na het succes van vorig jaar gaan we opnieuw samen met de Vsdiefjes uit West Zeeuws-Vlaanderen op nachtdierenkamp. Kamperen doen we in de boomgaard van natuurgebied Canisvliet van Staatsbosbeheer. Het kamp begint met het opzetten van de zelf meegebrachte tenten. Dan gaan we de muizenvallen vullen met verleidelijk voer en op scherp zetten. 's Avonds en 's ochtends doen we een telronde. Als het lukt, tellen we ook weer vleermuizen en nachtvlinders. Natuurlijk is er ook tijd voor het maken van lekkere hapjes boven het vuur. Wie durft dit avontuur aan?</p>	't Stekertje
augustus	<p>Zondag 10 augustus: excursie Margarethapolder Tijd: 9.30 uur Plaats: verzamelen bij Café De Griete in buurtschap de Griete Contact: graag vooraf aanmelden bij: Hans Molenaar, 0115-612008, e-mailadres: jmmolenaATplanet.nl Tijdens deze Staatsbosbeheer-exkursie kunt u de ontwikkelingen in de Margarethapolder van nabij volgen. Sinds 2005 is deze polder omgetoverd tot een prachtig natuurgebied. Het is alleen toegankelijk onder begeleiding van een gids van Staatsbosbeheer, want we willen de dieren die hier zitten, in het bijzonder de vele vogels, niet storen. Deze vogels foerageren bij laagwater op de Westerschelde en komen bij hoogwater uitrusten in de Margarethapolder. Gezien de aard van het terrein is het gebruik van laarzen zeer aan te bevelen. Na afloop van de excursie is er gelegenheid tot het nuttigen van een broodje, koffie e.d. in het café (wel op eigen kosten). Deelname aan de excursie kost € 5,00 per persoon en € 2,50 voor kinderen tot 12 jaar.</p>	Staatsbosbeheer
	<p>Vrijdag 15 augustus: excursie Waterwingebied Tijd: 19.00 uur Plaats: start bij het infobord bij het pompstation aan het einde van de Heerstraat in St. Jansteen Contact: Fonny Roels, fonnyroelsATzeelandnet.nl Deelname voor donateurs van Het Zeeuwse Landschap en hun huisgenoten is gratis. Niet-donateurs betalen € 3,- pp, kinderen tot 16 jaar € 1,50.</p>	Zeeuwse Landschap
	<p>Donderdag 21 augustus: vergadering vogelwerkgroep Tijd: 19.30 uur Plaats: lokaal schaakclub Terneuzen, Edvard Grieghof 113, Terneuzen Contact: Bram Vroegindewij, vroegtoIATzeelandnet.nl of 0115 612493</p>	Vogel-Werk-
september	<p>Zaterdag 6 september: dag- en nachtvlinders Tijd: 14.00 - 16.00 uur Plaats: omgeving Hulst, nog nader te bepalen Contact: Hanneke Smulders, jeugdgroepATsteltkluut.nl De nachtvlinders die de experts van de insectenwerkgroep hebben gevangen, kunnen we goed bekijken en mogen we daarna bevrijden. Daarna gaan we samen op zoek naar dagvlinders. Zullen we weer bijzondere soorten tegen gaan komen? Een vriendje of vriendinnetje is welkom.</p>	't Stekertje
	<p>Zondag 7 september: excursie Margarethapolder Tijd: 9.30 uur Plaats: verzamelen bij Café De Griete in buurtschap de Griete Contact: graag vooraf aanmelden bij: Hans Molenaar, 0115-612008, e-mailadres: jmmolenaATplanet.nl Tijdens deze Staatsbosbeheer-exkursie kunt u de ontwikkelingen in de Margarethapolder van nabij volgen. Sinds 2005 is deze polder omgetoverd tot een prachtig natuurgebied. Het is alleen toegankelijk onder begeleiding van een gids van Staatsbosbeheer, want we willen de dieren die hier zitten, in het bijzonder de vele vogels, niet storen. Deze vogels foerageren bij laagwater op de Westerschelde en komen bij hoogwater uitrusten in de Margarethapolder. Gezien de aard van het terrein is het gebruik van laarzen zeer aan te bevelen. Na afloop van de excursie is er gelegenheid tot het nuttigen van een broodje, koffie e.d. in het café (wel op eigen kosten). Deelname aan de excursie kost € 5,00 per persoon en € 2,50 voor kinderen tot 12 jaar.</p>	Staatsbosbeheer
	<p>Donderdag 18 september: vergadering vogelwerkgroep Tijd: 19.30 uur Plaats: lokaal schaakclub Terneuzen, Edvard Grieghof 113, Terneuzen Contact: Bram Vroegindewij, vroegtoIATzeelandnet.nl of 0115 612493</p>	Vogel-Werk-
	<p>Zaterdag 27 september: excursie Waterwingebied Tijd: 10.00 uur en 14.00 uur Plaats: start bij het infobord bij het pompstation aan het einde van de Heerstraat in St. Jansteen Contact: Fonny Roels, fonnyroelsATzeelandnet.nl Open dag: Deelname voor donateurs van Het Zeeuwse Landschap en hun huisgenoten is gratis. Niet-donateurs betalen € 3,- pp, kinderen tot 16 jaar € 1,50. Kijk voor meer excursies in de natuur op de website van Natuur & Zo: http://www.natuurenzo.nl/agenda/</p>	Zeeuwse Landschap
oktober	<p>Zaterdag 4 oktober: excursie Groot Eiland Tijd: 13.00 uur tot 16.00 uur Plaats: parkeerplaats 8e Verkorting te Hulst Contact: Adri Paauwe, A3PaauweAThetnet.nl Vooraf aanmelden is verplicht.</p>	Steltkluut
	<p>zaterdag 4 oktober: Birdwatch Gedetailleerde oproep volgt in het volgende nummer. Info op te vragen via Bertusbvb@gmail.com</p>	Vogel-
	<p>Zondag 5 oktober: excursie Margarethapolder Tijd: 9.30 uur Plaats: verzamelen bij Café De Griete in buurtschap de Griete Contact: graag vooraf aanmelden bij: Hans Molenaar, 0115-612008, e-mailadres: jmmolenaATplanet.nl Tijdens deze Staatsbosbeheer-exkursie kunt u de ontwikkelingen in de Margarethapolder van nabij volgen. Sinds 2005 is deze polder omgetoverd tot een prachtig natuurgebied. Het is alleen toegankelijk onder begeleiding van een gids van Staatsbosbeheer, want we willen de dieren die hier zitten, in het bijzonder de vele vogels, niet storen. Deze vogels foerageren bij laagwater op de Westerschelde en komen bij hoogwater uitrusten in de Margarethapolder. Gezien de aard van het terrein is het gebruik van laarzen zeer aan te bevelen. Na afloop van de excursie is er gelegenheid tot het nuttigen van een broodje, koffie e.d. in het café (wel op eigen kosten). Deelname aan de excursie kost € 5,00 per persoon en € 2,50 voor kinderen tot 12 jaar.</p>	Staatsbosbeheer
	<p>Zaterdag 25 oktober: excursie Waterwingebied Tijd: 14.00 uur Plaats: start bij het infobord bij het pompstation aan het einde van de Heerstraat in St. Jansteen Contact: Fonny Roels, fonnyroelsATzeelandnet.nl Deelname voor donateurs van Het Zeeuwse Landschap en hun huisgenoten is gratis. Niet-donateurs betalen € 3,- pp, kinderen tot 16 jaar € 1,50.</p>	Zeeuwse Landschap

deze pagina is leeg vanwege het layout, omdat het Stekkertje met een rechte pagina begint- is alleen bij de opmaak niet in het boekje

Wat zijn seizoenen?

Tekening: Elisabeth Hoek

Heb je je wel eens afgevraagd waarom lammetjes in de lente worden geboren? Of waarom er in de winter (bijna) geen bladeren zijn aan de bomen?

Een seizoen is een verandering in het weer en daardoor zijn er veranderingen in de natuur. In veel delen van de wereld is het jaar verdeeld in vier seizoenen. Doordat de aarde rond de zon draait wisselen de seizoenen en daarmee het weer. Als we het hebben over het weer bedoelen we: is het koud of warm? Is het zonnig of bewolkt? Waait, regent of sneeuwt het?

1. Weet jij welke vier seizoenen er zijn?
2. Hoe lang doet de aarde erover om rond de zon te draaien?
3. Welk seizoen is op de plaats met het meeste licht en warmte van de zon?
4. De aarde draait zelf ook rond (om zijn eigen as). Hoe lang doet hij daarover?
5. Wanneer is jouw schaduw langer? In de zomer of in de winter?

1. Winter, lente, zomer en herfst.
2. 365 dagen (= een jaar).
3. Zomer.
4. 24 uur en dat noemen we een etmaal.
5. In de winter -> de zon staat dan 'lager' die we verdelen in een nacht en een dag.

Antwoorden:

Proefje: Schaduwpatronen.

- Ga 's morgens als de zon schijnt buiten staan. Vraag aan een vriend(innet)je, broertje of zusje om met krijt jouw schaduw te tekenen.
- Ga om 12u 's middags op dezelfde plek staan en laat weer jouw schaduw tekenen.

- Doe hetzelfde aan het eind van de middag. Wat is er met je schaduw gebeurd?

We zien de zon op verschillende tijden van de dag op verschillende plekken aan de hemel -> de aarde draait rond haar as!

Een voorbeeld van een natuurlijke kringloop is een jaar lang een appelboom volgen, dan weet je voor altijd, waarom er seizoenen zijn! En wat er dan gebeurt!

In de winter is de fruitboom kaal. Alle aandacht (voor zover een boom aandacht heeft!) is bij het proces in de wortels. Aan het begin van de lente is de boom klaar voor de sprong naar buiten. Er komen bladeren en de boom gaat bloeien. Na de bloei valt alle bloesem van de boom.

Halverwege de lente en zomer staat de boom volop in blad. De knopjes, die zijn overgebleven op de plaatsen waar de bloesem af is gevallen, gaan groeien, tot de boom volt hangt met fruit. Aan het einde van de zomer/ het begin van de herfst valt het fruit van de boom of plukken wij het eraf. Een paar weken later vallen ook de bladeren. 'Als ik nu maar niet doodga', denkt de boom. Uit angst trekt hij zich terug in zijn wortels en dat is precies wat de boom moet doen. Zo kan de boom de hele winter rustig blijven staan en bereidt zich van binnen weer voor op de lente.

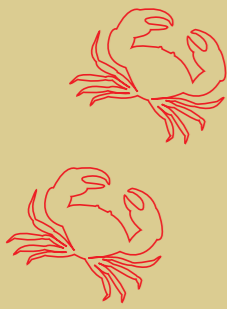
Dit is een voortdurend herhalend proces van winter naar lente, van lente naar zomer, van zomer naar herfst en van herfst weer naar lente!

Anja van der Giessen

ZON, REGEN, SNEEUW

't Stekkertje

De begaafde baby-dieren top 3 en van spelen word je slim!

Volgens Wikipedia: **Begaafdheid** of talent is een bijzonder goed ontwikkelde eigenschap. Bij begaafdheid spelen de aangeboren eigenschappen een grote rol.

3. Kippenkuikens: Kuikentjes kunnen al rekenen zodra ze uit het ei komen. Een som als 4 min 2 of 2 plus 2 is een makkie voor ze. Dat is met een wetenschappelijk experiment te bewijzen. Kuikentjes zoeken altijd het grootste groepje met soortgenoten. Stel dat je twee groepjes met kuikens hebt. De ene groep bestaat uit drie kuikentjes en de andere uit vijf. Vervolgens dek je de groepjes af, maar laat je wel zien dat je twee kuikens van de grote groep naar het kleinere groepje brengt. Dan lopen de kuikentjes automatisch naar deze nieuwe grootste groep!

2. Gierzwaluwen: Als ze net uit het ei komen, kunnen gierzwaluwen nog niet zoveel, maar als ze een week of zes oud zijn, komt het: ze beginnen te vliegen en ze stoppen niet meer. Alles doen ze vanaf dat moment vliegend: eten, drinken, baden en zelfs slapen! Ze laten zich door de warme lucht omhoog voeren en als ze heel hoog zijn, dalen ze slapend langzaam af. Zodra ze weer wakker zijn, gedragen ze zich als echte stuntvliegers. Zonder dat je het ziet, pikken ze in hun vlucht een heleboel insecten uit de lucht. Daar kunnen elke dag wel duizenden muggen bij zitten. Wat zijn wij blij met de gierzwaluwen!

1. Eenden: Voor eendenkuikens uit één nest is het heel belangrijk dat ze op hetzelfde moment uitkomen. Zodra ze namelijk uit hun ei zijn, moeten ze met hun moeder mee, op zoek naar voedsel. Als een ei op dat moment nog niet is uitgekomen, blijft het kuikentje alleen achter en kan het zijn familie niet meer vinden. Gelukkig hebben ze daar een hele slimme oplossing voor. De kuikens beginnen vlak voordat ze uitkomen te tikken. Dat is een teken voor de andere kuikens dat ze op moeten schieten. Zo komen alle eieren allemaal tegelijk uit. Knap toch? En dan te bedenken dat zolang de kuikens in het ei zitten, nog niet eens baby's zijn! Dat zijn ze pas als ze uit het ei zijn gekomen. Sommige dieren zijn dus al briljant vanaf hun geboorte! Dat moet ook wel, want veel kleintjes worden gewoon aan hun lot

overgelaten. Bv. een vrouwtjesmug legt wel honderden eieren. Daar kan ze onmogelijk voor zorgen als dat allemaal tegelijk mugjes worden. Een echte opvoeding krijgen ze dan ook niet.

Foto: Wilde eend met kuikens- Lucien Calle

Heb je die begaafdheid niet meteen mee gekregen? Dan kun je jezelf nog van alles aanleren. Leren door te spelen! Hoe ingewikkelder het gedrag van een dier is, hoe meer het moet leren. Voor een vlieg is het leven eenvoudig. Die heeft geen scholing nodig. Hij moet alleen zorgen dat hij te eten krijgt en zelf niet opgegeten wordt. Maar hoe lastiger die twee taken worden, hoe meer lessen een dier nodig heeft. Als je, zoals een valk, met een noodgang op je prooi moet storten, kun je maar beter eerst wat vlieglessen hebben gehad. Door flink met elkaar te stoeien, leren ze hoe ze uiteindelijk een prooi die zich fel verweert, moeten doden. Er wordt geoefend door met elkaar te spelen. Bv. veulens spelen met elkaar door te galopperen en rare sprongen te maken. Als ze wat ouder zijn, rennen ze achter elkaar aan. Muizenspelletjes doen wel een beetje aan sport denken: aan turnen. Ze rennen, springen, draaien en rollen als de beste Olympische atleten.

Foto: Speelende jonge bunzings- Lucien Calle

Conclusie: Van spelen word je slim! Dieren spelen om hun spieren en behendigheid te trainen. Ze worden er ook slimmer van. En door met hun soortgenoten te spelen, versterken ze hun vriendschap. Spelen is dus goed voor ze. Daarom blijven dieren hun hele leven spelletjes doen. Hoe oud ze ook zijn: je bent nooit te oud om te leren, eh... spelen.

Anja van der Giessen

Koekoek, koekoek, ...

Heb je dit jaar al de koekoek gehoord? Ik word er elk jaar weer blij van als ik hem hoor, misschien ook omdat je dan ergens met zekerheid weet dat de koude dagen voorbij zijn. Anders zou deze bijzondere vogel uit Afrika niet terug zijn.

Wij krijgen de vogel wel bijna niet te zien, omdat hij erg schuw is.

De koekoek is een slanke vogel met spitse vleugels en een lange afgeronde staart en bezet met witte vlekken. Hij is ongeveer zo groot als een houtduif. De bovenzijde van het mannetje is blauwgrijs van kleur. Het vrouwtje heeft of een grijze of een bruine bovenzijde. De onderzijde is vaalwit met donkere dwarsbanden.

Wist je dat alleen de mannetjeskoekoek "koekoek" roept? De vrouwtjes maken een ander geluid om de mannetjes aan te lokken en om hun territorium te veroveren.

Maar het is natuurlijk wel een heel bijzondere vogel en jullie hebben dan zeker allemaal al van gehoord dat de koekoek zijn eieren in andere vogelnesten gaat leggen en het uitbroeden van het ei aan de gastouders overlaat. Het koekoeksvrouwtje kan 15 tot 25 eieren leggen en vaak wel in het nest van dezelfde soort vogels. Ze legt er in elk nest maar één ei. Dit gebeurt dan ook heel snel als de andere vogels er niet zijn en de koekoek eet dan vaak een van de anderen eieren op zodat het aantal van de eieren weer klopt. Ook past zij de kleur van zijn ei aan die van de anderen aan. Zo is het koekoeksei bijna niet te onderscheiden van dat van de eieren die al in het nest liggen, het is alleen wat groter. Na 12 dagen komt de koekoek uit het ei.

Foto: Een iets groter koekoeksei in een ander nest

Het is dan ook heel bijzonder dat het jong van de koekoek ook altijd iets vroeger uitkomt dan de anderen. Vlak nadat het kleine koekoekje geboren is en zelfs nog blind is werkt het met zijn vleugels en met behulp van een tijdelijke holte op zijn rug de eieren uit het nest, zodat het alleen over blijft. Zo zorgt hij ervoor dat al het eten wat normaal voor 5- 6 jonge vogeltjes bedoeld is, voor hem alleen is. Na drie weken is het jong meestal te groot voor het nest van de vaak kleinere vogels en loopt het de kans om uit het nest te vallen. Maar ook hiervoor is de kleine koekoek gewapend. Omdat hij twee tenen naar voren en twee tenen naar achter kan zetten kan hij zich beter aan het nest vastgrijpen. Na ongeveer 17 tot 21 dagen vliegt de kleine koekoek uit en wordt nog een week door zijn pleegouders bijgevoerd.

Foto: kleine koekoek in zijn veel te klein nest wordt gevoerd door de veel kleinere pleegouder

De koekoek eet graag rupsen, torren, wormen, krekels en andere insecten.

In augustus verlaten zowel de oude als ook de jonge dieren weer ons land en vliegen terug naar Afrika om in april- mei weer terug te komen.

In Oostenrijk is er ook een soort bijgeloof dat je als je voor het eerst de roep van de koekoek hoort met wat los geld moet rammen, dan heb je het hele jaar genoeg geld op zak ... Dat doe ik dan ook nog steeds en het helpt!

Elisabeth Hoek

Gemier

Heb je net een goed plekje gevonden in het bos om even stiekem te plassen, word je in je billen geprikt! Auw, Auw! Snel wegwezen! Mieren! Je trappelt wild in het rond en slaat de beestjes van je af. Je vergeet helemaal je broek op te trekken... Oeps, dat moet er gek uit zien voor de mensen die naar je staan te kijken... Volgende keer beter opletten. Gelukkig heb je wel weer een nieuwe soort gescoord: de rode bosmier. Snel even invoeren op waarneming.nl.

Jammer genoeg kunnen niet veel mensen het waarderen als er mieren in de buurt zijn. Zodra een nest in de buurt van ons huis wordt ontdekt, pakken we zonder na te denken een lokdoosje of giftig mierenpoeder. Maar waar maken we ons zo druk om? Zijn we misschien bang voor mieren? Wat weten we eigenlijk van mieren? Wie op zijn knieën gaat zitten en eens goed kijkt, zal een heleboel ontdekken!

Sterke vluggertjes

In onze omgeving leven ongeveer 20 soorten mieren. Iedere soort heeft zo zijn eigen manier van leven. Wat ze allemaal hetzelfde hebben, is dat ze net als bijen, in een volk leven. Een volk bestaat uit een of meerdere koninginnen, heel veel werksters en in de voortplantingstijd ook mannetjes. De koningin is de baas en bepaalt wat er gebeurt. Zij legt alle eitjes. Een mierenvolk is altijd druk bezig. Verschillende mieren hebben elk hun eigen taak. De diertjes die het nest uitgaan en voersporen volgen, zoeken voedsel en andere voorwerpen die ze terugbrengen naar het nest. Je hebt vast wel eens een mierenspoortje gevolgd. Ze sjouwen met stukjes blad, kruimels, dennennaalden of zelfs een dikke rups. Zo'n kleine mier is supersterk. Mieren houden van mooi weer en houden niet van koudere klimaten. In Europa leeft dan ook maar een klein deel van de rond negenduizend soorten die op de aarde bestaan.

Zwarte wegmier

Een van de meest voorkomende en bekendste mieren is de zwarte wegmier. Je kunt ze overal tegenkomen. Ze zitten tussen de tegels, onder een steen of bloempot. Op een warme zomerdag vliegen ze ineens massaal uit om te paren. Het zijn er ontzettend veel. Soms zie je het nog eerder aan de vele vogels in de lucht, die de vliegende mieren vangen. In een korte tijd, kunnen ze hun buikje lekker vol

eten. Gelukkig blijven er meer dan genoeg mieren over om het volgende jaar weer een nieuw volk te stichten. Alleen de mannetjes en koninginnen hebben vleugels. Wanneer ze gepaard hebben, vallen hun vleugels af. De mannetjes gaan dood, de koninginnen zoeken een plekje om een volk te stichten. Soms is dat bij een ander volk of zelfs bij haar oude nest. Vaker echter zal ze zelf een nieuw volk stichten. Ze zoekt dan een holletje of spleet en sluit zichzelf op. Daar legt ze haar eerste eitjes. De larven die er uit komen worden de eerste werksters van haar volk. Die verzorgen haar en al haar eieren en larven. In snel tempo wordt de kolonie steeds groter. Om te zorgen dat alles goed blijft gaan, worden de taken verdeeld: voedsel verzamelen, larven verzorgen of bouwen aan het nest.

Naaldenberg

Foto: Nest rode bosmier- Lucien Calle

Je hebt ze vast wel eens gezien: enorme mierenhopen van de rode bosmier. Van ver af lijkt het vaak een gewone stapel van sparre- of dennennaalden. Maar als je dichterbij komt, zie je er honderden mieren op en omheen lopen. Die hele stapel is door die kleine beestjes gebouwd! Zo'n hoop heeft verschillende ingangen. Als je er in zou kunnen kijken, zou je kunnen zien, dat er een heleboel tunnels zijn. Boven de grond en onder de grond. Met de gangen boven de grond regelen de mieren de temperatuur in het nest. Het mag er niet te heet en ook niet te koud zijn. De openingen maken ze daarom groter of kleiner als dat nodig is. Onder de grond zitten kraamkamers. Daar worden de eieren gelegd en de jongen grootgebracht.

Om te zorgen dat de ruimten niet instorten, maken de mieren de wanden stevig met een soort metselspecie dat ze maken van grond en een vloeistof uit hun lichaam. Bij ons in de buurt komt de rode bosmier met name voor in de buurt van Clinge. Zie je zo'n grote berg? Meld het dan even, want het is voor Zeeuws-Vlaanderen heel bijzonder. En vooral niet kapot maken natuurlijk.

Gatenkaas

Foto: Nest glanzende houtmier- Lucien Calle

De glanzende houtmier maakt een heel ander soort nest. Die kiest daarvoor een holle boomstam uit. In het ondergrondse deel overwinteren de mieren. Uit houtdeeltjes maken de mieren een soort papierpulp. Met een soort van suikeroplossing plakken ze de houtdeeltjes aan elkaar. Daar bouwen ze kamers van in de holten van de boom. Het lijkt een soort gatenkaas van karton. De suikeroplossing is tegelijkertijd voedsel voor een schimmel. Deze schimmel komt altijd voor in nesten van deze mieren. De schimmeldraden groeien door het bouwsel van de mieren heen en geven extra stevigheid. Prima geregeld zo: de schimmel heeft een prima plekje om te groeien en de mieren hebben een stevig huis. Glanzende houtmieren zijn niet moeilijk te herkennen. Hun naam zegt het eigenlijk al, maar ze glanzen prachtig. Er zijn mensen die zeggen dat deze mieren een beetje zoetzuur smaken, net als een zuurstok op de kermis. Als je dus twijfelt of het de glanzende houtmier is, kun je altijd nog even proeven...

Beetje bleek

Gele weidemieren leven vooral in het gras of andere lange planten. Deze bleke mieren leven het grootste deel van de tijd onder de grond. Je ziet ze meestal alleen even als je in de tuin werkt of het gras omspit. Soms maken ze hun nest een beetje omhoog en komen ze tussen de planten te zitten. Het lijken dan net begroeide molshopen. Bijzonder is dat de gele weidemier niet zonder wortelluizen

Foto: Gele weidemier- Lucien Calle

kan leven. De luizen maken honingdauw dat de mieren eten en soms eten ze ook de jonge luizen. Net als veel andere mierensoorten, zorgt de gele weidemier dat het heerlijk is in de kamers van zijn nest: niet te heet en niet te koud. De luizen genieten daar ook van mee. Om dit voor elkaar te krijgen, moet het nest steeds een beetje worden verplaatst of verbouwd. Het zonlicht moet zo goed mogelijk worden opgevangen, zodat de zandheuvel de warmte kan opnemen. Daarvoor wordt de zijkant van de nestheuvel in een bepaalde hellinghoek gebouwd. Grappig is dat als het gras op en om het nest heen groeit, de mieren het nest ook laten groeien. Ze bouwen het gewoon een stukje de hoogte in.

Natuurlijk is er heel veel meer over mieren te vertellen. Wil je nog meer weten over mieren en hun boeiende manier van leven? Kijk dan eens op internet of in een van de vele boeken over mieren.

Sandra Dobbelaar

Versieren of ruziemaken?

Even gezellig de eendjes voeren aan de oude waterleiding. Eigenlijk is het niet alleen eendjes voeren, want er komen ook een heleboel andere gasten mee-eten. Meerkoeten, waterhoentjes, kokmeeuwen, zilvermeeuwen, kuifeenden en soms zelfs een paar karpers. Meestal zien de vogels je al van ver aankomen. Ze haasten zich dan naar de voederplek waar we altijd het brood verdelen. Kleine stukjes gooien we dan naar de eenden. Soms hebben die het zo druk met ruzie maken dat een ander er met het brood vandoor gaat. Om te zorgen dat iedereen een stukje krijgt, maken we heel veel kleine stukjes en die gooien we dan heel verspreid in het rond. Waterhoentjes, meerkoeten

Foto: Kuifeenden blijven op afstand - Lucien Calle

en kuifeenden durven nooit heel dichtbij te komen en krijgen op deze manier ook altijd wel iets te pakken. De kokmeeuwen wachten meestal niet netjes op hun beurt.

Foto: Kokmeeuw wacht zijn kans af - Lucien Calle

Ze duiken er op af en pikken snel een stukje voor de snavel van de eenden weg en vliegen er mee vandoor. Een keer zagen we een eend met een korst brood in de snavel zwemmen. Een dikke zilvermeeuw dook op de eend af en landde met zijn poten op de rug. De eend schrok zo dat hij het brood liet vallen en onder dook. In één beweging was de meeuw er mee weg. Slimme truc!

De laatste keer dat we bij de eendjes waren, zagen we iets interessants. Drie waterhoentjes zwommen in een driehoekje met de snavels

naar elkaar toe. Ze hadden geen interesse in eten, alleen in elkaar. Ineens maakten ze hun nekken lang en legden hun snavels op het water. Langzaam zwommen ze naar elkaar toe en weer terug. Dit deden ze een paar keer achterelkaar. Opeens deden ze hun staarten recht overeind. Waterhoentjes hebben een zwarte staart met aan de zijkant helder witte veren. Daar zwaaiden ze een paar keer mee in het rond. Toen draaiden alle drie de dieren zich om. Terwijl ze met hun achterwerken naar elkaar zaten, schudden ze met hun staart en draaiden zich dan weer om. Twee vogels vlogen elkaar daarna aan en eentje dook onder water om geen pik van de ander te krijgen. Telkens als hij boven kwam, schoot dat ene waterhoentje er weer op af om hem opnieuw te pakken te nemen. Na een tijdje was het ene diertje niet meer te zien en waren er nog twee waterhoentjes over. Het spel begon weer opnieuw: lange nek, kop en snavel op het water leggen, naar elkaar toe zwemmen, staart omhoog en weer terug op hun plaats. Dan staarten weer omhoog, omdraaien en lekker schudden met die veren. Weer ging een van de twee op de ander af. Ook deze probeerde weg te komen door onder te duiken, net zolang tot hij ver genoeg uit de buurt was. En toen was er nog maar één waterhoentje over. Wat deden deze vogels? Vonden ze elkaar niet lief en probeerden ze elkaar weg te jagen? Of waren ze verliefd en probeerden ze elkaar te versieren om samen te paren en een nestje te bouwen? Het was heel mooi om te zien. Net een waterballet. Je zou er zo vlinders van in je buik krijgen...

Sandra Dobbelaar

Foto: Waterhoen - Lucien Calle

Een woensdagmiddag in natuurspeeltuin 'De Boomhut' in Terneuzen

Er werd slecht weer afgegeven, nu maar hopen dat er kinderen komen... En jawel, 4 kinderen komen af op het bericht uit de krant met vader en/of moeder. Wisselend sloten er 6 tot 8 kinderen aan -> alleen jongens! Waar zijn die andere kinderen?

We hebben de brakwater-kist mee: met daarin enkele opdrachten voor de kinderen. We gingen het zeewater én het kreekwater onderzoeken: ruikt het verschillend? Is er verschil in kleur te zien? En de geleiding in het water meten.

Zout opgelost in kraanwater was er ook, zodat de kinderen het verschil in kraan-, brak- en zeewater konden proeven. Spannend! Waterdiertjes scheppen in de voorste en achterste pool, de temperatuur meten en de kinderen de verschillen tussen de beide poelen laten benoemen.

Tot slot mochten ze zelf een waterfilter maken. Plastic fles zonder bodem op z'n kop in een potje zetten. Watten erin, zand erop eerst fijn zand daarna schelpenzand en daarop kiezels. Zeewater erdoor gieten, wat gebeurt er? Ze vonden het geweldig om te zien dat het water heel helder eruit kwam. Het ziet eruit als kraanwater, wie durft er te proeven? Bleh, het smaakt als zeewater!

Kom je ook een keer meedoen?
Adres: Evertsenlaan 88a, 4535 AD, Terneuzen
http://www.terneuzen.nl/Terneuzen_Informatief/Cultuur_sport_en_vrije_tijd/Natuurspeeltuin_De_Boomhut/Activiteiten

